

Hayal Bile Edemeyeceğimiz Varlıklar Kitabı Pdf

Birkaç yıl önce, yaz mevsiminin başlarında, eşimle birlikte yeni doğmuş küçük kızımızı da yanımıza alıp güneşli bir öğle sonrasında pikniğe gitmiştik. Hava o kadar berraktı ki her şey kendisinin hiper-gerçekçi bir versiyonu gibi görünüyordu. Köpürerek akan bir derenin yanına, güneşte parlayan otların üstüne yerleştik. Kızımız annesini biraz emdikten sonra uykuya daldı. Ben de o tablet öncesi zamanlarda yanımda taşımaya alışkanlık haline getirdiğim çantama döndüm; ekolojik bozulma, nükleer silahlardaki artış, işkencecilere ve suçlulara karşı verilen en son tavizler gibi konularda, okumaya vaktimin yetmeyeceği kadar çok kitap, dergi ve gazete vardı içinde. Ne yapayım, benim “eğlencelik” okumalarım da onlardı.

O gün çantamda Arjantinli yazar Jorge Luis Borges’in elinden çıkma bir hayvanname, bir hayvanlar kitabı olan ve ilk kez 1967 yılında yayımlanan *Düşsel Varlıklar Kitabı* da vardı. Bu kitabı en son yirmi yıl kadar önce elime almıştım. O gün ise çantama son dakikada tıkiştııvermişim. Fakat okumaya başlar başlamaz kendimi kaptırdım. İşte karşımda Humbaba duruyordu, dünyanın en eski manzum eseri olan Gılgamış Destanı’ndaki sedir ormanının muhafızı; aslan ayaklı, vücudu kemiksi pullarla kaplı, akbaba pençeli, vahşi öküzlerinkine benzer boynuzları, yılan başlı bir kuyruğu ve penisi olan Humbaba. İşte Franz Kafka’nın hayal ettiği, vücudu kanguruya benzese de yüzü düz olan, hatta neredeyse insan yüzünü andıran hayvan. Kafka, sadece dişlerinde ifade kabiliyeti bulunan bu hayvanın kendisini evcilleştirmeye çalıştığı hissine kapılmıştı. İşte Şili halk hikâyelerindeki Güçlü Kurbağa. Kaplumbağa gibi sert bir kabuğu vardı, geceleri ateşböceği gibi ışık saçıyordu ve o kadar dayanıklıydı ki onu öldürmenin tek yolu yakıp küle çevirmektir.

Tek bakışıyla etrafta ne varsa yanına çekebiliyor ya da oradan uzaklaştırabiliyordu. Bu hayvanların her biri –ve dünyanın dört bir yanındaki efsanelerden, hikâyelerden alınmış ya da doğrudan yazarın kurguladığı pek çok başka hayvan– büyüleyici, tuhaf, rahatsız edici ya da komik vinyetler eşliğinde tasvir ediliyordu. Kitap insanın gerçekliğe tepki veren ve onu yeniden üreten hayal gücünü büyük bir hünerle gözler önüne seriyordu. Dediğim gibi, okuduklarıma kendimi kaptırmıştım, ama bir süre sonra güneşin altında uyuyakalmışım.

Uyandığında pek çok gerçek hayvanın hayali olanlardan bile tuhaf olduğunu, bilgimizin ve kavrayışımızın onları idrak etmek için fazlasıyla kısıtlı ve parçalı olduğunu, onları doğru dürüst hayal bile edemediğimizi düşünüyordum. Artık yavaş yavaş Antroposen diye adlandırmaya alıştığımız bir dönemde, yok oluşlarla ve yaşamın tarihinde pek çok örneği olan dönüşümlerle dolu bir zamanda, bu konuya dikkat kesilmek büyük önem taşıyor. İşte kafamdaki bu ısrarcı fikir, bu pek de aşına olmadığımız varlıkların ancak kabaca bir sezgiyle tanıdığım dünyasına daha yakından bakmam gerektiğini söyleyip duruyordu. Ve bu incelemeleri bir kitapta, *Hayal Bile Edemeyeceğimiz Varlıklar Kitabı*’nda bir araya getirmeliydim.

Normalde böyle muğlak bir fikirden hemen vazgeçerdim. Ama bu seferki yakamı bırakmadı ve takip eden aylar boyunca bir saplantı haline geldi, öyle ki işe koyulmam kaçınılmaz oldu. Sonuçta şu anda elinizde tuttuğunuz kitap ortaya çıktı: ?bir yirmi birinci yüzyıl hayvannamesine yönelik araştırma ve eskizler.

Hayvannameleri genelde ortaçağ aklının ürünleri olarak düşünürüz (eğer onları herhangi bir şekilde düşünüyorsak tabii). Altın varaklarıyla, uzak diyarlardan getirilen kıymetli pigmentlerle süslenmiş tuhaf ve güzel resimleriyle hoşumuza giderler. Oxford'daki Bodleian Kütüphanesi'nde bulunan on üçüncü yüzyıldan kalma *Ashmole Hayvannamesi* bunun iyi bir örneğidir.

Kitaptaki resimlerden birinde, kırmızılar giymiş bir adam, denizin ortasındaki küçük bir adada yaktığı ateşin üstündeki tencereyi izlemektedir ve altındaki adanın aslında dev bir balinanın sırtı olduğunun farkında değildir. O sırada bir kenardan da tümüyle altın rengine boyalı gökyüzüne bir gölge gibi düşen yüksek kasaralı bir gemi geçmektedir. Başka bir resimde ise siyah renge boyanmış ak yanaklı kazlar bir ağacın yeşilli, kırmızılı, mavili Art Deco tarzı trompetlere benzeyen çiçeklerine gagalarıyla tutunmuş, sarkmaktadır.

Kitaptaki metinler de genellikle resimler kadar büyüleyicidir. Engerek yılanı, yılan terbiyecisinin sesini duymamak için kulaklarını kuyruğuyla tıkar mesela. Panter, tek düşmanı ejderha olan narin ve rengârenk bir hayvandır. Kılıçbalığı ise ucu sivri silahını gemileri batırmakta kullanır.

Fakat hayvannameler bunlardan ibaret değildir. Pek çok acayip resmin, tuhaf zoolojik yaklaşımların ve dini mesellerin yanı sıra keskin gözlemler sonucunda ortaya çıkmış cevherler, neyin ne olduğunu anlamaya ve aktarmaya yönelik girişimler de içerirler. Kendi zamanlarındaki mevcut bilginin sınırlılığı karşısında yılmayan (ya da bunun farkında olmayan) hayvannameler, varlığın ve varlıkların güzelliğinin bir takdiridir.

Ortaçağın büyük, resimli hayvannamelerinin kökenlerini ve ilham kaynaklarını ele alan bir değerlendirmenin muhakkak kadim dönemlerin büyük bilimsel çalışmalarına, özellikle de Aristoteles'in milattan önce dördüncü yüzyılda yazdığı *Hayvanların Tarihi* ve Plinius'un MS 77 yılında yazdığı *Doğa Tarihi* kitaplarına değinmesi gerekir.

Bunun yanında, hem bu metinlerden hem de başka kaynaklardan alınmış birtakım pasajların Roma'nın talanını takip eden çalkantılı yıllar içinde (ki bu yıllarda Avrupa nüfusunun yarısına yakını öldüren bir veba salgını da yaşanmıştı) Kitabı Mukaddes hikâyeleriyle ve Hıristiyanlık öğretisiyle birleştirilerek, *Physiologus* isimli bir doğa tarihi ve dinsel öğreti derlemesi haline getirildiğinden de bahsetmelidir. (Tabii bunları yaparken Karanlık Çağ'dan kalma Lindisfarne İncili gibi şaheserlere de değinebilir. MS 700 yılı civarında Northumbria kıyılarında resimlendirilmiş bu eserde hem pagan kuzeyin hayvan figürleri hem de güneşli Akdeniz coğrafyasından gelme mandala türü tasarımlar yer alır.)

Fakat ben başka, daha eski ve kalıcı bir şeyin izini sürmek istiyorum: Aristoteles'in doğumundan bin küsur yıl önce Mısır'da zengin kuş çeşitliliğinin ve Girit'te dans eden yunusların temsil edildiği resimleri de önceleyen başka bir eser.

Fransa'daki Chauvet mağarasındaki resimler yaklaşık 30.000 yaşında ve bilinen en eski resimler arasındalar. Bu bizon, geyik, aslan, gergedan, dağ keçisi, at, mamut ve benzeri hayvan çizimleri en az bugünküler kadar maharetli ressamların elinden çıkma eserler.

Yaratıcıları açısından tam olarak ne gibi bir anlam ifade ettiklerini asla bilemeyeceğiz ama bu sanatçıların resmettikleri hayvanları son derece dikkatli bir biçimde incelemiş olduklarını görebiliyoruz. Bu ressam, örneğin hayvanların mevsimlere göre nasıl değişimler gösterdiğini biliyorlardı.

Paleoantropolog Ian Tattersall'un da yazdığı gibi, bu resimlerde "yazın tüy dökmüş bizonlar, güzün kızışma döneminde uluyan erkek geyikler, yalnızca yazın ortaya çıkan deri katmanları görünen tüylü gergedanlar ve yalnızca üreme döneminde altçenelerinde beliren tuhaf çıkıntılılarıyla erkek somonlar tasvir edilmiştir.

Şu an soyu tükenmiş olan hayvanların anatomisine dair bazı şeyleri yalnızca [bu insanların] sanatı sayesinde biliyoruz". Mağara duvarlarına bırakılmış el izlerinden buradaki faaliyetlere erkek, kadın, bebek her yaşta insanın kısmen de olsa katkıda bulunduğunu anlıyoruz. Bu hayvanların onlar için önemli olduğunu görüyoruz.

Resimlerde aynı hayvanlar tekrar tekrar ortaya çıkıyor, ama arka planda herhangi bir manzara öğesi yok. Ne bir bulut, ne toprak, ne ay, ne nehir, ne bitki çizimine rastlıyoruz; ufuk çizgisi de, insana benzer herhangi bir figür de nadiren görülüyor.

Not : Telif hakkı nedeniyle eserin sadece izin verilen 13. ve 16. Sayfalarındaki kısımlara yer verilmiştir.

münşeet